

ТУТУНОТ КАКО ПРЕДМЕТ НА КРИВИЧНО ДЕЛО ВО ПРИЛЕП И ПРИЛЕПСКО (1970-2000)

Марјан Котески

Полициска академија - Скопје

ВОВЕД

Тутунот е една од најзастапените и економски најзначајните индустриски култури во Македонија. Ваквата констатација недвосмислено може да се потврди и врз основа на следниве факти:

1. Се одгледува на големи површини и на послаби почви. Во 1998 година со тутун беа посадени 25000 ha или 60% од површините засеани со индустриски култури;

2. За негово производство, преработка, фабрикација и промет ангажира голем број луѓе;

3. За голем број реони, особено за неразвиените, тутунот претставува главен извор на егзистенција на населението;

4. Тутунот учествува со голем процент во создавањето на националниот доход на населението, а значаен е и за Републиката бидејќи учествува во создавањето на државниот буџет;

Преку извозот (тутун или цигари),

државата обезбедува значајни девизни средства и др. кражби.

Тутунот по потекло е од Америка, а на Балканот е донесен од Турција. Се смета дека во Македонија е донесен во 1573 година, а неговото организирано производство започнува во 1873 година кога е изграден и првиот магацин за тутун во Прилеп.

Токму поради ваквиот факт, тутунот и тутунопроизводството се цврсто сврзани за Прилеп и прилепско како историско-производствена култура. Токму во Пелагонија се произведува скоро 50% од тутунот, при што само прилепското подрачје продуцира повеќе од 30% од производството, поради што истиот се смета за главно производно подрачје. Масовното производство на оваа индустриска култура во регионот на Прилеп и прилепско и значењето кое го има, со оглед на современите општествени текови направиле тутунот да биде честа цел на криминални напади. Во оваа смисла пред се се мисли на кражби.

Прилеп - град на тутунот

Прилеп (други форми: *Paraleap*, *Pirlepe* и *Perlepe*) е град со 73 925 жители, зафаќа површина од 1 675 km² лоциран во северниот

дел на Пелагониската котлина, во јужниот дел на Република Македонија, до него се стасува преку магистралниот пат М5/Е65.

Прилеп е познат како "градот под Марковите Кули" поради неговата близина до Кулите на легендарниот херој Крали Марко (во Прилеп нарекуван Крале Марко). Прилеп е одликуван со орден на народен херој на Југославија на 7 мај 1975 година и е еден од осумте одликувани града во СФР Југославија со овој орден.

Почетоците на тутунот во Прилеп

Не е можно да се одреди точниот датум кога тутунот е пренесен во границите на Р. Македонија. Според извесни извори, тутунот бил донесен пред повеќе од 400 години, но точно се знае дека во 1873 година бил изграден првиот магацин за тутун во Прилеп, од страна на Отоманската управа на монополот.

Првиот магацин за тутун изграден во Прилеп во 1873 година..

Поим за имотен криминалитет

Под поимот општ криминалитет ги подразбираме сите кривични дела против имотот, животот и телото, кои се инкриминирани во Кривичниот Законик на Република Македонија, под услов да не спаѓаат во групата на кривични дела против службена должност, економските кривични дела или кривичните дела против уставното уредување и безбедноста на Република Македонија, како и кривични дела против животната средина.

Општиот криминалитет се карактеризира со својата масовност, организираност, професионалност и групно криминално дејствување, криминално здружување и организирање, се карактеризира по времето на извршените кривични дела, по тоа што сторителот најчесто е непознат, големата темна бројка и рецидивизмот. Во состав на општиот криминалитет влегува и имотниот криминалитет или кривични дела против имотот кои се опишани во Глава XXIII - Кривични дела против имотот, од Кривичниот Законик на Република Македонија. Тука спаѓаат:

- Кражба (чл.235, КЗ на РМ)

- Тешка кражба (чл.236, КЗ на РМ)
- Разбојништво (чл.237, КЗ на РМ)
- Разбојничка кражба (чл.238, КЗ на РМ)
- Затајување (чл. 239, КЗ на РМ)
- Послужување (чл.240, КЗ на РМ)
- Одземање туѓи предмети (чл.241, КЗ на РМ)
- Одземање на моторно возило (чл.242, КЗ на РМ)
- Оштетување туѓи предмети (чл.243, КЗ, на РМ)
- Оштетување туѓи права (чл.244, КЗ на РМ)
- Оштетување на станбени и деловни згради и простории (чл.245, КЗ на РМ)
- Незаконито вселување (чл.246, КЗ на РМ)
- Измама (чл. 247, КЗ на РМ)
- Измамување на купувачи (чл.248, КЗ на РМ)
- Измама при добивање на кредит или друга погодност (чл.249, КЗ на РМ)
- Осигурителна измама (чл.250, КЗ на РМ)
- Навлегување на компјутерски системи (чл.251, КЗ на РМ)

- Злоупотреба на довербата (чл. 252, КЗ на РМ)
- Неовластено примање подароци (чл. 253, КЗ на РМ)
- Лажен стечај (чл.254, КЗ на РМ)
- Предизвикување стечај со несовесно работење (чл.255, КЗ на РМ)
- Злоупотреба на постапката за при-

силно порамнување или стечај (чл.256, КЗ на РМ)

- Оштетување или повластување на доверители (чл. 257, КЗ на РМ)
- Изнуда (чл.258, КЗ на РМ)
- Уцена (чл.259, КЗ на РМ)
- Лихварство (чл. 260, КЗ на РМ)
- Прикривање (чл. 261, КЗ на РМ)

Кривично - правна определба на кражбите

Како најкарактеристични облици на кражбата во кривично-правна смисла се издвојуваат следните:

- (обична) кражба
- тешка кражба
- разбојништво
- разбојничка кражба

Во оваа смисла, кога зборуваме за кражби на тутун, тогаш во основа станува збор за првите два облици на криминален напад, односно доминантни се облиците на тешка кражба.

Кога веќе станува збор за кривично дело - кражба ред е целите на ваквото истражување за појаснување да го определиме поимот кражба, вклучително и тешка кражба како практикувани облици при вршењето на кражбите на тутун во Прилеп и прилепско.

Кривичниот Законик на Република Македонија, кражбата ја определува на следниов начин:

Чл. 235

(1) Тој што од друг ќе одземе туѓ подвижен предмет со намера противправно да го присвои, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(2) Ако вредноста на украдениот предмет е помала¹ и сторителот одел кон тоа да присвои предмет од таква вредност, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

(3) Гонењето на делото од став 2 се превзема по приватна тужба.

(4) Обидот за делата од ставовите 1 и 2 е казнив.

(5) Како кражба се смета и одземање од туѓа шума дрвја чие количество е поголемо од еден кубен метар со намера за противправно присвојување.

Чл. 236 од КЗ на РМ го определува поимот на тешка кражба, и тоа за тешка кражба се смета:

(1) Ако кражбата е сторена:

1) со кршење или провалување во затворени простории, со совладување на препреки или на друг најин совладување поголеми пречки;

2) од страна на повеќе лица заради вршење кражба;

3) на дрзок начин;

4) од страна на лице што кај себе имало некакво оружје или опасно орудие заради напад или одбрана;

5) за време на пожар, поплава или слична несреќа;

6) со искористување на немоќта на друг, сторителот ќе се казни со затвор една до десет години.

(2) Со казната од став 1 ќе се казни сторителот на кражбата на предмети од значителна вредност²;

(3) Ако украдениот предмет е добро под привремена заштита или културно наследство, сторителот ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(4) Ако вредноста на украдениот предмет е мала и сторителот одел кон тоа да присвои предмет од таква вредност, ќе се казни со парична казна со затвор до три години.³

Објект на заштита кај овие кривични дела се јавува тутунот независно во кој облик суров или сушен во бали и денгови. Всушност станува збор за правото на сопственост над тутунот.

Субјективно битие. За да се изврши ова дело мора да постои умисла.

Место на извршување. Кражбите се извршуваат на нивите, но и од местата каде

1 . Под помала имотна корист, вредност или штета се подразбира корист, вредност или штета што одговара на износот на службено објавена една половина просечна месечна плата во Републиката во времето на извршување на делото (Според КЗ на РМ).

2 . Според КЗ на РМ под значителна имотна корист, вредност или штета, се подразбира корист, вредност или штета што одговара на износот на 50 просечни месечни плати во Републиката во времето на извршување на делото.

3. Кривичен Законик на Република Македонија.

се чува сушениот тутун - од скелиња, тавани, подруми и сл.

Време на извршување. Овие кражби се извршуваат во летниот период - доколку се кради зелен тутун, но и во зимскиот период - доколку се крадат бали или денгови.

Начин на извршување. Тутунот се кради во вечерни часови, од нива - зелен, и основна карактеристика е тоа што се краде во помали количини. Додека пак, кражбите кои се вршат на сушен тутун во зависност од мотивите на кражбата можат да се насочени

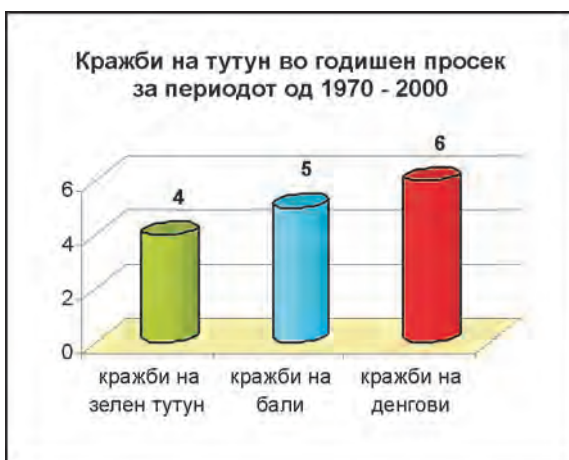
кон големи количини од производството. Обично се врши со провалување или обивање на просториите каде се складира тутунот, при што (најчесто) организирани групи вршат тајно изнесување на денгови и бали тутун од соодветните складишни простории.

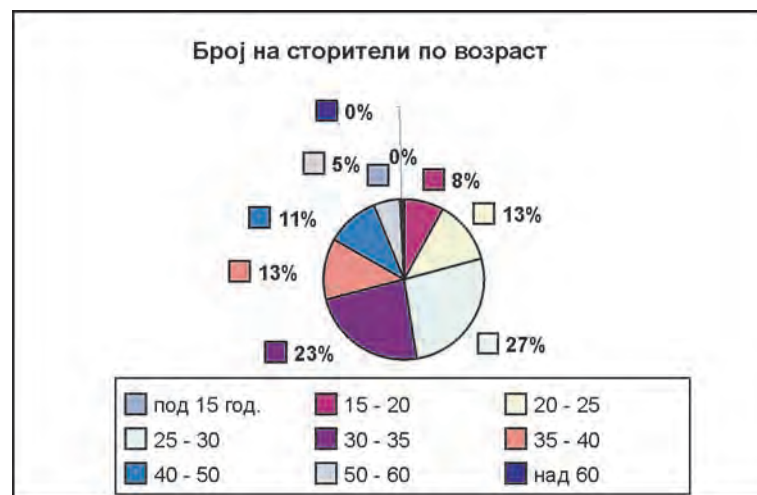
Средство на извршување. Доколку се врши со провалување или обивање во просториите се користат вообичаените средства - најразлични алатки кои луѓето ги користат во секојдневниот живот.

Статистички податоци за кражбите на тутун во Прилеп

Од презентираниите податоци во овој труд може да се забележи дека вкупно извршени кражби се 15 од кои 11 се откриени, или 73,33% се откриени кражби. Вака високиот процент на откриени кражби делува позитивно врз намалувањето на кражбите со тутун. Исто така, може да се забележи тенденцијата на зголемен број на кражби извршени ноќе, што е во согласност со бројот на сите кражби што се извршуваат. Многу е

поголем бројот на извршени кражби на село, во спроедба со кражбите на тутун извршени во градот. Во однос на возраста на сторителите на кражби може да се забележи дека најголем борј се на возраст од 25 до 30 години, а потоа доаѓаат сторителите на возраст од 30 до 35 години. Што значи помладата популација од 20 до 35 години се најголем број на сторители на кражби на тутун.

Заклучни согледувања

Како што може да се констатира од претходно наведениот материјал имотните деликти се повеќе заземаат место во целокупниот криминалитет. Поради тешката материјална состојба на населението, нискиот животен стандард, високата стапка на невработеност, социјалните прилики, политичките услови и последиците од периодот на транзицијата, граѓаните се повеќе започнуваат да размислуваат да остварат имотна корист на некој полесен начин - всушност имотни деликти. Полицијата како еден дел од кривично правосудниот систем треба да обрне внима-

ние повеќе на проактивниот аспект на дејствување при вршењето на нејзината функција определена во член 3 од сопственост над одредени добра и вредности. Со тоа би се намалила темната бројка на овој вид на криминалитет, што е од круцијално значење за намалување и на целокупната темна бројка на криминалитетот, со оглед на тоа што имотниот криминалитет зафаќа најголем дел од општиот криминалитет. Превенцијата на криминалитетот, особено кај имотниот криминалитет е од огромно фундаментално значење и на тој начин би се постигнал одреден

перманентен систем на заштита од кражби и други противправни напади на средства. Новото современо демократско општество е ера на приватното обезбедување. Токму поради тоа како еден од начините со кои граѓаните можат да го заштитат својот имот (па и тутунот) е системот на приватната безбедност. Приватното обезбедување како нов облик на обезбедување се појави како резултат на тоа што полицијата не е моќна да ја заш-

тити целокупната приватна сопственост на граѓаните. Во овој контекст мора да се земе во предвид фактот дека како жртви - тутуно-производители на овој вид на криминалитет се лица од пониската класа, кои не секогаш можат да си дозволат да одвојат од своите средства за приватно обезбедување. Тоа значи дека приватната безбеденост е иднината на заштитата на приватната сопственост.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ангелески, Методија. Оперативна криминалистика, Скопје, 2005.
2. Бошковиќ, Мико, Криминалистичка методика И, Београд, 1998.
3. Петровиќ, Андреа, Криминалистичка методика, Београд, 1978.
4. Александар Стојмилов. Географија на Република Македонија, Просветно дело АД, Скопје 2001.
5. Тутун - Тобасцо 2007, Списание на тутунската наука и струка, Институт за тутун Прилеп, Прилеп, 2007.

Инџернејт сѝраници:

1. <http://www.mk.wikipedia.org>
2. <http://www.prilep.org>
3. <http://www.tkprilep.com.mk>

Законски акѝи:

Кривичен законик на Република Македонија

TOBACCO AS A SUBJECT OF CRIME ACT IN PRILEP AND PRILEPSKO

M. Koteski

Police Academy - Skopje

SUMMARY

Property delicts present an increasing part of the total criminality. As a result of hard financial situation of population, poor life standard, high unemployment rate, social circumstances, political conditions and consequences from the period of transition, citizens are more and more tempted to obtain property gains in easier way, usually through making property delicts. The total number of tobacco thefts in the investigated period was 15 and 11 of them (73.33%) were solved successfully. The majority of thefts, as is the case with all other crimes, are committed during night. Thefts of tobacco occur in villages more frequently than in towns. The average age of tobacco thieves is generally 20-35, which indicates that younger population is most frequently involved in this crime.

Police as a part of the criminal justice-system should pay greater attention to the proactive aspect of its function determined by paragraph 3 of the Police Law. Thereby, the citizens and their private property will be protected and this type of criminal activity will decline. This will subsequently lead to reduction of total rate of criminality, because the property crime is a significant part of criminality in general.

Author's address:

Marjan Koteski
Police Academy
Skopje